

ЕКВАТАНИ против ШВЕДСКЕ

Пресуда од 26. маја 1988.

НЕЗВАНИЧНИ РЕЗИМЕ И ИСТОРИЈАТ ПРЕДМЕТА

Основне чињенице

Подносилац представке, г. John Ekbatani, рођен 1930. године, држављанин је Сједињених Америчких Држава. Дошао је у Шведску 1978. године да би обавио одређена истраживања на Универзитету Gothenburg. У марту 1981. године запослио се као возач трамваја. Био је, међутим, обавезан да положи шведски возачки испит, с обзиром да је имао само америчку возачку дозволу. Изашао је на испит 14. априла и пао. Ово је узроковало накнадну љутиту размјену мишљења 7. маја са саобраћајним службеником задуженим за испит који је о томе обавијестио полицију.

Подносилац представке је, 7. октобра 1981. године, сазнао да је оптужен да је пријетио државном службенику и тиме прекршио одредбу Главе 17 Дио 7 Кривичног закона (brottsbalken).

У току суђења пред Окружним судом Gothenburg (Götesborgs tingsrätt), 9. фебруара 1982. године, подносилац представке се бранио да није крив, те су и он и саобраћајни службеник поднијели доказе. На основу њиховог свједочења Суд је одлучио да је подносилац представке крив и осудио га на новчану казну од 600 шведских круна.

Подносилац представке се жалио Жалбеном суду за западну Шведску тврдећи да није починио радњу за коју се наводи да представља кривично дјело. Након размјене поднесака поводом питања да ли је саслушање нових свједока потребно или не, подносилац представке је формално затражио расправу наводећи да је потребно да се детаљно испита кредибилитет њега и оштећеног.

Жалбени суд је одбио захтјеве за саслушање нових свједока. Штавише, а у складу са поступком предвиђеним у Глави 51 Дио 21 шведског Закона о судском поступку, Суд расправу није ни одржао. У пресуди од 12. новембра 1982. године само је наведено: "Жалбени суд потврђује пресуду Окружног суда".

Пошто се једино подносилац представке жалио, Жалбени суд није могао да, у складу са Дијелом 25 Главе 51 Закона о судском поступку, поштри казну изречену у првој инстанци.

Подносилац представке је тражио дозволу за жалбу Врховном суду, али је његов захтјев одбијен 3. маја 1983. године.

Према шведском законодавству о приступу јавности службеним документима, списи предметних судова су били доступни јавности.

Поступак пред Комисијом за људска права

Представка је уложена Комисији 20. јуна 1983. године и проглашена дјелимично прихватљивом 5. јула 1985. године

У свом извјештају од 7. октобра 1986. године Комисија је утврдила чињенице предмета и изнијела мишљење да је повријеђен члан 6 став 1 с обзиром да подносилац представке није имао јавну расправу пред Жалбеним судом (једанаест гласова против једног).

Шведска Влада је 5. децембра 1986. године предмет упутила Суду, а седам дана касније то је учинила и Комисија.

ИЗВОД ИЗ ПРЕСУДЕ

ПРАВО

I. НАВОДНА ПОВРЕДА ЧЛАНА 6 СТАВ 1

23. Подносилац представке се жалио да је Жалбени суд одлучио о његовом предмету без расправе. Он је навео да ово представља кршење члана 6 став 1 Конвенције, чији релевантни дио гласи како слиједи:

"Приликом утврђивања...било какве кривичне оптужбе против њега, свако има право на правичну и јавну расправу...пред независним и непристрасним, законом установљеним судом..."

24. Ова одредба је јасно примјенљива за поступак покренут против подносиоца представке, укључујући и онај пред Жалбеним судом, а то није нити оспоравано. Кривични поступак чини једну цјелину и заштита пружена чланом 6 не престаје одлуком у првој инстанци; свакако, сходно досљедној судској пракси, од државе која установљава жалбене или касационе судове "се захтијева да обезбиједи лицима која одговарају пред законом уживање, пред тим судовима, основних гаранција садржаних у (овом) члану" (в., као најновији извор, пресуду од 2. марта 1987. године у предмету *Monnell и Morris*, серија А бр. 115, стр. 21, став 54).

25. Што се тиче поступка у првој инстанци, из појма правичног суђења произилази да лице оптужено за кривично дјело треба, као ствар општег принципа, да има право да присуствује расправи пред судом (в. пресуду од 12. фебруара 1985. године у предмету *Colozza*, серија А, бр. 89, стр. 14-15, ставови 27 и 29; в., такође, горе споменути пресуду у предмету *Monnell и Morris*, серија А бр. 115, стр. 22, став 58). У овом предмету је тај захтјев задовољен пошто је Градски суд одлучио о кривичним оптужбама против подносиоца представке тек након што је одржана јавна расправа којој је подносилац представке приступио, навео доказе и аргументе (в. став 14 горе). Међутим, такве расправе пред Жалбеним судом није било.

26. Влада је тврдила да се само основне гаранције члана 6 примјењују у жалбеном поступку, а да то не укључује даљње јавне расправе пред судовима друге инстанце. У прилог овом мишљењу она се позивала нарочито на члан 2 Протокола бр. 7 и наводе дате у Упутству уз наведени Протокол (П7) да "се модалитети за остваривање права (жалбе) и основе по којима ово право може да се остварује утврђују домаћим законом" (Х(84) 5 рев., стр. 9, став 18).

Остављајући по страни питање правне снаге овог протокола који још није ступио на снагу, Суд подсјећа на његов члан 7. Сходно тој одредби, члан 2 треба да се посматра као додатак Конвенцији, и све одредбе Конвенције, укључујући и члан 60, има да се примјењују сходно томе. Тако, Упутство предвиђа да је међу овим одредбама, нарочита пажња дата члану 60 према коме 'ништа у овој конвенцији неће се тумачити као ограничавање или дерогирање било којих људских права и

основних слобода које могу да буду обезбијеђене законима било које високе стране уговорнице или било којим другим споразумом чија је она чланица.' Протокол не може да буде интерпретиран на штету права гаранованих Конвенцијом..." (ibid., стр. 13, став 43). Узимајући у обзир оба члана, Суд не може да нађе оправдање за мишљење да је овај Протокол, као додатак, усмјерен да ограничи, на жалбеном нивоу, дјелокруг гаранција садржаних у члану 6 Конвенције.

27. Начин примјене члана 6 на поступке пред жалбеним судовима, међутим, зависи од посебних карактеристика поступка у питању; мора да се води рачуна о цјелини поступка у домаћем правном поретку и улози жалбеног суда у њему (в., као најновији извор, горе споменуту пресуду у предмету Monnell и Morris, серија А бр. 115, стр. 22, став 56).

28. Питање пред Судом је, стога, да ли одступање од принципа да треба да буде одржана јавна расправа којој оптужени има право да присуствује и да расправља, може, у погледу поступка пред Жалбеним судом, да буде оправдано у околностима овог предмета сходно посебним карактеристикама домаћег поступка посматраног у цјелини (в., *mutatis mutandis*, пресуду од 8. децембра 1983. године у предмету Ахен, серија А бр. 72, стр. 12, став 28).

Приликом одлучивања о овом питању, Суд мора да има у виду природу шведског жалбеног поступка, обим овласти Жалбеног суда и начин на који су интереси подносиоца презентовани и заштићени пред Жалбеним судом (в., *mutatis mutandis*, горе споменуту пресуду Monnell и Morris, серија А бр. 115, стр. 22, став 56).

29. Влада је тврдила да, пошто је подносилац представке већ имао потпуну и правичну расправу у оквиру значења члана 6 пред Градским судом, није било неопходно да му се пружи у потпуности друга шанса на жалбеном нивоу, укључујући и право да лично присуствује расправи да би заступао свој предмет. Одлучујући аргуменат је био, према Владином мишљењу, да Жалбени суд не може да поштри изречену казну због примјене одредбе која забрањује *reformatio in pejus* у предмету подносица представке (в. став 20 горе). Захтјеви правичности, циљ и сврха члана 6, сматрани су задовољеним начином на који је Жалбени суд размотрио предмет. Нарочито, задовољена је процесна једнакост између подносиоца представке и тужилаштва. Жалбени суд је имао пред собом све значајне документе за одлучивање о предмету, а што се тиче јавности, цијели спис јој је био доступан (в. став 18 горе).

30. Истина је да је Жалбени суд испоштовао принцип "равноправности странака". Нарочито, ни г. Екбатаниу нити тужиоцу није било дозвољено да лично приступе пред суд, те је обојици дата једнака могућност да писмено предоче своје предмете. Међутим, Суд би подсјетио да је овај принцип "само једно својство ширег концепта правичног суђења у кривичном поступку"(в., *inter alia*, горе споменуту пресуду у предмету Monnell и Morris, серија А бр. 115, стр. 94, став 62).

Стога, поштивање овог принципа није одлучујуће за судско разматрање представке подносиоца.

31. Суд је више пута нашао да, под условом да је била јавна расправа на првој инстанци, недостатак "јавне расправе" пред другом или трећом инстанцом може да буде оправдан посебним карактеристикама поступка који је у питању. Сходно томе, поступак за дозвољавање жалбе и поступак који разматра једино правна питања, за разлику од чињеничних, може да буде у сагласности са захтјевима члана 6, премда жалиоцу није дата могућност да буде лично присутан пред жалбеним или касационим судом (в., *inter alia*, горе споменути пресуду у предмету *Monnell и Morris*, серија А бр. 115, стр. 22, став 58 (дозвола жалбе) и пресуду у предмету *Sutter* од 22. фебруара 1984. године, серија А бр. 74, стр. 13, став 30 (касациони суд). У овом другом предмету, међутим, основни разлог је био тај да судови који су у питању нису имали задатак утврђивања чињеница, већ само тумачење правне регулативе која је у питању.

32. Овдје, Жалбени суд је био позван да испита предмет и у погледу чињеница и права. Он је, нарочито, требао дати потпуну оцјену кривице или невиности подносиоца представке (в. став 20 горе). Једино ограничење надлежности које је он имао јесте да није имао овласти да поопштри казну коју је изрекао Градски суд.

Међутим, споменуто питање је такође било и кључно питање за одлучивање пред Жалбеним судом. У околностима овог предмета о том питању није могло, у домену правичног поступка, да се ваљано одлучи без непосредне оцјене доказа које је дао лично подносилац представке - који је тврдио да није починио радњу за коју се наводи да представља кривично дјело (в. став 15 горе) - и оштећеног. Сходно томе, преиспитивање првостепене осуде г. *Ekbataria* од Жалбеног суда требало је да у потпуности садржи поновно саслушање подносиоца представке и оштећеног.

Ограничења овласти Жалбеног суда као резултат забране *reformatio in pejus* односе се само на кажњавање. Она не могу да се сматрају значајним за основно питање пред Жалбеним судом, тј. питање кривице или невиности. Није битна ни чињеница да је судски спис био доступан јавности.

33. Имајући у виду поступак пред шведским судовима у цјелини, улогу Жалбеног суда, и природу разматраног питања, Суд закључује да није било посебних карактеристика које би оправдале ускраћивање јавне расправе и права подносиоца представке да буде лично саслушан. Стога, члан 6 став 1 јесте повријеђен.

ПРИМЈЕНА ЧЛАНА 50

Члан 50 Конвенције предвиђа:

"Ако Суд утврди да је одлука или мјера судског органа или било којег другог органа високе стране уговорнице, у цјелини или дјелимично, у

супротности са обавезама које проистичу из ове конвенције и када унутрашње право наведене чланице омогућава само дјелимично обештећење за посљедице такве одлуке или мјере, Суд ће својом одлуком пружити оштећеној страни правично задовољење, уколико је потребно."

Подносилац представке је тражио финансијску надокнаду за наводно претрпљену материјалну штету, те накнаду трошкова и издатака. Он није поднио захтјев за нематеријалну штету, а то није питање које суд треба да разматра *ex officio* (в., *inter alia*, пресуду од 29. фебруара 1988. године у предмету *Voamat*, серија А бр. 129, стр. 26, став 68).

А. Штета

35. Подносилац представке је, првенствено, тврдио да штета износи 3.6 милиона шведских круна. На расправи је његов пуномоћник објаснио да је његов захтјев био заснован на његовим јаким осјећањима да је пресуда Жалбеног суда значајно утицала на његов академски рад и пословни живот. Након расправе подносилац представке је повукао овај захтјев и умјесто њега предложио "довољну мјесечну пензију...са бесплатним приступом докторима и здравственом осигурању". Подносилац представке је, такође, захтијевао поврат изречене новчане казне од 600 шведских круна.

Влада је оспорила оба захтјева и навела да сматра да би утврђивање кршења представљало правичну накнаду подносицу представке. Заступник Комисије се није изјаснио те је навео да је на Суду да, у свјетлу сопствене праксе, о овом одлучи.

Суд не може да теоретише о исходу поступка пред Жалбеним судом за случај да је тај суд одлучио да дозволи подносиоцу представке да учествује на јавној расправи. Никаква узрочна веза није тиме успостављена између утврђеног кршења Конвенције и разних наводних материјалних губитака. Захтјев подносиоца представке по овом основу, стога, мора да се одбије.

В. Трошкови и издаци

На расправи, подносилац представке је у погледу трошкова и издатака захтијевао:

- 2.000 шведских круна за његовог приватног браниоца у поступку пред Жалбеним судом,

- 500 шведских круна за његове личне трошкове,
- 110.000 шведских круна за његово заступање пред Комисијом и Судом.

Влада је прихватила само трећи захтјев. Комисија није дала било какво мишљење.

37. Што се тиче првог захтјева, изгледа да је помоћ личног браниоца била важна за настојања подносиоца представке да добије право да буде присутан на расправи пред Жалбеним судом. Стога су ови трошкови били неопходни ради спречавања кршења члана 6 став 1 Конвенције. Други захтјев подносиоца представке је у уској вези са првим, и Суд сматра да подносилац представке има право на потпуну накнаду у оба захтјева.

38. Трећи захтјев, у вези са посебним околностима заступања подносиоца представке, Влада је прихватила. Као резултат тога, Суд није сматрао неопходним да разматра његову оправданост. Захтијевана сума, након умањења од 24.216,57 француских франака (FF) већ примљених од Савјета Европе за правну помоћ, стога, је прихваћена.

ИЗ ОВИХ РАЗЛОГА, СУД

Одлучује, са десет гласова за и шест против, да је члан 6 став 1 повријеђен;????

Одлучује, једногласно, да тужена Држава плати подносиоцу жалбе у погледу трошкова и издатака 112.500 (стотинуидванаестхиљадапетстошведскихкруна) умањено за 24.216.57 FF(двадесетчетирихиљадедвјестошесанестфранцускихфранака и педесетседамцента), конвертовано у шведске круне по важећем курсу на дан објављивања ове пресуде;

Одбија преостали дио захтјева за правичну накнаду.

Пресуда је сачињена на енглеском и француском, и објављена на јавној расправи одржаној у Згради људских права у Strasbourg, 26. маја 1988. године.

Rolv RYSSDAL
Предсједник

Marc-André EISSEN
Регистар

У складу са чланом 51 став 2 Конвенције и правила 52 став 2 Правила Суда,
изјава г. Lagergrena и следећа издвојена мишљења приложена су овој пресуди:

- супротно мишљење г. Thór Vilhjálmssona;
- супротно мишљење г. Matschera којем се придружила гђа Bindschedler-Robert и г. Gölcüklü;
- супротно мишљење г. Pineheiro Fairnha;
- супротно мишљење г. Bernhardt.

R. R.

M.-A.E.

ИЗЈАВА СУДИЈЕ LAGERGREN

За претпоставити је да се, унутар новог шведског законодавства (в. став 19 пресуде), кршења Конвенције, на начин који је установљен у овом предмету, више неће догодити.

СУПРОТНО МИШЉЕЊЕ СУДИЈЕ THÓR VILHJÁLMSSON

Нажалост, нисам у могућности да се сложим са већином у Суду у овом предмету. Ја сам закључио да се овдје ради о мањој повреди, те да члан 6 Конвенције, у оваквим околностима, не захтијева поновно саслушање подносиоца представке и оштећеног.

Нема никаквог разлога да се иде дубље у чињенице предмета да би се показало да је дјело за које је подносилац представке оптужен заиста било малог значаја. Позивање на пресуду је довољно.

Члан 6 Конвенције даје право на правично суђење "у разумном року". Правда без кашњења је важно људско право у свим предметима, великим и малим. То је тако не само за стране које су у питању већ и за друштво у цјелини, с обзиром да оно доприноси успјешном функционисању судског система. Искуство показује да су потребне мјере ради олакшања рада судова. Неке државе су, стога, прописале посебна процесна правила за дјела мањег значаја. По мени, чини се да је важно да се има на уму да је ово у складу, а не у супротности, са сврхом члана 6 Европске конвенције о људским правима, који гарантује правично суђење пред судом.

У складу са релевантним шведским правилима поступка, примјенљивим у предмету г. Ekbatania, он је имао расправу на суду првог степена. Јасно је, и неспорно, да та расправа испуњава услове члана 6. Жалбени суд је примјенљивао процесно правило које дозвољава одустајање од потпуног саслушања окривљеног и оштећеног. Овај Суд је одлучио о предмету на основу докумената које је прослиједио суд првог степена и писмених поднесака предочених у име тужиоца и окривљеног.

По мом мишљењу, није у интересу правде да се ускрати жалбеним судовима могућност одустајања од потпуне расправе у предмету који се односи на дјело мањег значаја, чак и када су позвани да одлуче и о питањима чињеница и права. Што се тиче околности овог предмета, процесне гаранције које је уживао подносилац представке могу у потпуности да се оцијене само уколико се домаћи поступак посматра у цијелости. Учинивши то, ја налазим да је подносилац представке имао правично суђење пред шведским судовима. Чињеница да је спис предмета био све вријеме доступан јавности и да одређена процесна правила искључују *reformatio in pejus* поткрепљују овај закључак.

Стога, ја не налазим повреду члана 6 у овом предмету.

СУПРОТНО МИШЉЕЊЕ СУДИЈЕ MATSCHER ОДОБРЕНО ОД СУДИЈА BINDSCHIEDLER-ROBERT И GÖLCÜKLÜ

Нажалост, не могу да се сложим било са образложењем или са закључцима већине у Суду у погледу наводне повреде члана 6 став 1 Конвенције у предмету. Моји разлози су сљедећи.

1. Подносилац представке је имао процедуралне бенефиције пред судом првог степена који је испуњавао све захтјеве члана 6: он је имао сваку могућност да изложи своју одбрану; поступак је био усмен и јаван; суд је донио своју одлуку након испитавања чињеница које је сматрао потребним; никакав приговор, који је утврђен законом, није поднесен у погледу независности и непристрасности суда. Штавише, окривљени је имао помоћ браниоца и трошкове је сносила држава.

Окривљени је, наравно, приговорио да је невин, али оцјена доказа и одговарајућа примјена домаћег закона није предмет преиспитивања органа Конвенције све док поступак у којем је одлучено по кривичној оптужби испуњава захтјеве члана 6.

2. Шведски закон даје окривљеном ограничено право на жалбу, и ово иде даље од онога што се захтијева чланом 6; штавише, пошто је ово дјело "мањег значаја, "чак ни члан 2 Протокола 7 не захтијева да жалба вишем суду треба да буде на располагању.

Ограничење жалбеног поступка је то да Жалбени суд може да одлучи о предмету без расправе тамо гдје сматра да она није неопходна, тј. тамо гдје жалбени суд у слободној оцјени доказа и након разматрања писмених поднесака окривљеног и тужиоца, прихвата чињенице које је установио нижи суд и дијели мишљење тог суда у погледу права.

Уз све ово, ту је и забрана *reformatio in pejus* тамо гдје је жалбу уложио само окривљени, другим ријечима, у тим околностима жалбени суд може само да потврди казну коју је изрекао првостепени суд или да је измијени у корист окривљеног.

По мом мишљењу, све ово је у складу са захтјевима члана 6. Тамо гдје закон државе која је у питању пружа право на жалбу (које иде даље од захтјева из члана 6) нема обавезе да жалбени поступак буде креиран на такав начин да окривљеном

пружи максималну могућност да казну коју му је изрекао првостепени суд измијени у његову корист.

Такође не сматрам неопходним, у сврху овог предмета, да се испитују у више детаља критеријуми који уопште морају да буду генерално задовољени жалбеним поступком предвиђеним у домаћем закону да би испуњавали захтјеве из члана 6.

3. Можда би могло да ми буде дозвољено да додам један аргуменат заснован на правној политици. У конкретном случају, осуда је била изречена за дјело које би могло да се опише као "мањег значаја" предвиђено другим ставом члана 2 Протокола 7 и за које та одредба чак не захтијева да је потребна могућност жалбе вишем суду.

У предмету овакве врсте, гдје је жалбени поступак ипак предвиђен домаћим законом, у интересу је хармоничног функционисања средства да тај поступак треба да буде ограничен на разматрање казне коју је изрекао првостепени суд у намјери да се утврди да није било озбиљних грешака у чињеницама или праву или неких процесних пропуста. Ту, стога, морају да постоје бројна ограничења таквог жалбеног поступка (дозвола за жалбу, одлука само на основу писмених доказа, ограничење жалбе на погрешну примјену права и основа за поништење), с обзиром да, у супротном, уопште не би служио потребама брзог, економичног функционисања средства. Штавише, у другој реченици првог става Протокола 7 је дозвољено ограничавање жалбе чак и у погледу дјела која нису описана као дјела мањег значаја.

ИЗЈАВА СУДИЈЕ ПИНХЕИРО FARNIH

Ја се слажем са овим издвојеним мишљењем г. Matschera, изузимајући став 3.

СУПРОТНО МИШЉЕЊЕ СУДИЈЕ BERNHARDT

1. Неспорно је да у овом предмету кривични поступак пред судом прве инстанце (Градски суд) задовољава све захтјеве члана 6 став 1 Конвенције.

2. Државе чланице Конвенције имају веома широку дискрецију при одлучивању о омогућавању или ускраћивању жалби против кривичних одлука, посебно у дјелима мањег значаја, као што је случај у овом предмету гдје је Градски суд изрекао само новчану казну од 600 шведских круна. (Ово је потврђено Протоколом 7, који још није ступио на снагу.)

Ова дискреција држава дозвољава више алтернатива. Државе могу да искључе било који облик жалбе; оне могу да ограниче жалбе на правна питања, или могу да обезбиједе посебан поступак и посебне услове за дозвољавање жалбе. Ја не видим нити једну битну разлику између ових алтернатива и система који је

Шведска усвојила у овом предмету: уколико Жалбени суд сматра, на основу разматрања списка и писмених поднесака странака, да је одлука првостепеног суда исправна - и уколико не предложи поштравање казне - он може да одбије жалбу без даљње расправе. То може, барем у неком дијелу, бити упоређено са поступком гдје је за жалбу потребна посебна дозвола; у сваком случају, то не умањује гаранције или не пружа мању заштиту него друге, раније поменуте алтернативе. Ова одлука Европског суда може чак да има супротне ефекте. Државе могу да ограниче жалбе у намјери да избјегну сличне тешкоће као у овом предмету.

3. Нема сумње да друге гаранције правичног суђења морају да буду испуњене у свим жалбеним поступцима, без обзира има ли јавне расправе: процесна равноправност, право да се поднесу докази у писменом облику, итд. У том погледу, нема видљивих недостатака у овом предмету.

КЉУЧНЕ РИЈЕЧИ:

Приступ суду /

Лично саслушан/

Јавни поступак

Процесна једнакост странака/

Правична накнада